

Ködbe merült évtized

Gothard Jenő életútjának utolsó évtizedét kevés figyelemre méltatja a szakirodalom, s ez szükségessé teszi, hogy a kérdéssel foglalkozzunk. Különösen azért, mert ma már rendelkezünk annyi adattal, hogy több-kevesebb biztonsággal felvázolhassuk Gothard utolsó tíz életévének alakulását meghatározó mozzanatokot.

Az alábbiakban vázolt pályaszakasz előzményéről annyit, hogy Gothard 1894 nyarán megszakítja a folyamatban lévő észleléseit, teljes energiájával bekapcsolódott az ikervári vízerőmű létesítésének anyagi feltételeit biztosító Vasvármegyei Elektromos Művek Rt. megszervezésébe. A társaság megalakulásától, 1895-től a műszaki igazgató feladatkörét látta el, s ebben a minőségében neve egyéforrt a nyugat-dunántúli térség gazdasági előrelépésében kiemelkedő jelentőségű villamosmű megalkotásával és továbbfejlesztésével.

Rátérve Gothard századforduló utáni működésének bemutatására, az 1901-es Nova Persei nevezetes spektroszkópiai vizsgálata sokkal inkább tekinthető az újrakezdés nyitányának, mint az utolsó nagy fellobbanásnak. Ugyanis a rák maradt források arról tanúskodnak, hogy Gothard 1902-ben igen intenzív laboratóriumi munkába fogott a spektrálfotográfia terén. Elképzelhető, hogy e tevékenysége előkészületül szolgált egy nagyobb arányú, de soha nem teljesült észlelési programhoz. Ennek okát nagy valószínűséggel Gothard vállalatvezetői elfoglaltságában kereshetjük. Ekkor indult meg Gothard vezetésével a fent említett erőmű évekig tartó bővítése, továbbá — szintén ez idő tájt — igazgató tanácsosként irányította a szombathelyi Magyar Motor- és Gépgyár teljes műszaki rekonstrukcióját. Megjegyzendő, hogy ez utóbbi vállalatnál viselt posztját haláláig megtartotta. (Gothard ebbéli tevékenységének felderítése ipar- és technikatörténetünk érdekes feladata lehetne.) Mindeközben Gothard még az obszervatórium nagyszabású fejlesztését is végrehajtotta. Először — a századfordulón — a finommechanikai műhelyt modernizálta, nagyszámú új szerszámgéppel rendezte be. Ezután a fizikai laboratórium került sorra, amelynek eszköztárát pl. 1904-ben egy 60 cm-es szikrainduktorral bővítette. A fentiek is jelzik, hogy Gothard ezekben az években sem szüneteltette műszerkonstrukciós- és kísérletező munkáját. Az elektromos társaságnál betöltött igazgatói tisztéről 1905-ben történt leköszönése után úgy tűnik, hogy Gothard ismét napirendre tűzte az észlelőmunka beindítását. Ennek jelét láthatjuk abban, hogy az ógyallai 10"-es refraktor átépítése során feleslegessé vált alkatrészek felhasználásával hozzáfogott egy 7"-es Merz-vezetőtávcső szereléséhez, amelynek befejezését a hirtelen halál már nem engedte meg.

Végezetül essen néhány szó Gothard sokat emlegetett, 1907-es egyiptomi-szudáni útjáról. A kerek féléves utazásra vonatkozó irat- és fotóanyag elpusztult, vagy elkallódott. Ilymódon, hiteles adatok hiányában, csupán néhány szűkszavú közlésre kell hagyatkoznunk. Konkoltyól megtudjuk, hogy Gothard Asszuánba küldetett maga után csillagterképet (!), Eder szerint az utazás célja "kultúrtörténeti" kutatások végzése volt. Talán egyszer fény derül Gothard életének e homályos részletére is.

Remélem, hogy e nagyon vázlatos összefoglalás egy kicsivel hozzájárul a valóság feltáráshoz, s egyúttal közelebb viszi az olvasót Gothard Jenő életpályájának realisabb megismeréséhez.

HORVÁTH JÓZSEF

MAGYARORSZÁGI MAGÁNCSTILLAGVIZSGÁLÓK

Múlt évi felhívásunkra sokan küldték el magánstillingvizsgálójuk adatait, s a Föld és Ég korábbi számai alapján is számos ilyen megfigyelőhelyről szereztünk tudomást. Listánk összeállításakor alapvető szempont volt, hogy a főműszer rögzített legyen, és valamilyen építmény (kupola, észlelőbóda) védje. Kérjük Olvasóinkat, további adatokkal, fényképekkel tegyék pontosabbá jegyzékünket, mellyel elsősorban a hazai amatőrstillingászok jobb kapcsolattartását kívánjuk szolgálni. Címünk: Magyar Csillagászati Egyesület, 1399 Budapest, Pf. 701/29.

KESZTHELYI SÁNDOR—MIZSER ATTILA

BUDAKESZI

Hercules Csillagvizsgáló (1985)
Mogyorósi Imre csillagdája
2092 Budakeszi, Pataki u. 20.
Az udvaron betonozott 3 m átmérőjű körön álló letolható ház.
Főműszer: 30 cm-es Newton-reflektor

BUDAPEST

Georgiana Obszervatórium (1978).
Hédervári Péter egykori csillagvizsgálója.
1023 Bp., Árpád fejedelem útja 44.
3 m-es kupola; a műszerek a tulajdonos elhunytával más helyre kerültek, sorsukról nincs tudomásunk
FÉ 1981/2

Lupus Csillagvizsgáló
Farkas László csillagdája
1162 Bp., Akácfa u. 55.
3,0 m-es kupola
Főműszer: 11 cm-es refr.
FÉ 1970/2, 1974/6, M 1989/7—8

DEBRECEN

Andromeda Csillagvizsgáló (1989—91)
Boros Miklós csillagdája
4034 Debrecen, Sólóyom u. 12/b.

3,6 m-es kupola
Főműszer: 20 cm-es Newton-reflektor

DIÓSD

Kelemen János letolható tetős csillagdája
Főműszer: 25 cm-es reflektor

DIÓSVISZLÓ

Regulus Csillagvizsgáló
Halmi Gábor csillagdája (1989)
7621 Pécs, Munkácsy M. u. 25.
Letolható tetős
Főműszer: 150/1200-as Cassegrain

FÜZESABONY

Viktória Csillagvizsgáló (1990)
Kellei István (3530 Miskolc, Vörösmarty u. 52.) csillagdája
Főműszer: 10 cm-es reflektor

GYŐRSZENTIVÁN

Corona Borealis Csillagvizsgáló (1972)
Kuklis József (9011 Győrszentiván, Honfoglalás u. 83.) csillagdája
Letolható tetős
Főműszer: 15 cm-es reflektor

GYŐRÚJFALU

Vingler Béla (9171 Győrújfalu, Arany J. u. 11.) épülő csillagvizsgálója

KAMUT

Lipták Pál (5673 Kamut, K-362) csillagdája
2,0 m-es kupola
Főműszer: 20 cm-es reflektor
FÉ 1981/6

KÖTCSE

Szutor Péter (1204 Budapest, Pacsirta u. 157/a.) kupolája a Macsitis észlelőbázisán (Újhegyi út 4.)
2,6 m-es kupola
Főműszer: 25 cm-es Newton-reflektor

MÁRIAHALOM

Kardos Mihály (2527 Máriaalom, Széchenyi u. 34.) csillagdája
Észlelőházikó
Főműszer: 20 cm-es reflektor

MOSONMAGYARÓVÁR

Kárpátia Csillagvizsgáló (1973)
Kárpát József csillagdája
9200, Mosonmagyaróvár, Gyümölcsös u. 12.
2,55 m-es 8-szögű kupola
Főműszer: 30 cm-es Newton-reflektor
FÉ 1980/6

PÁKOZD

Csukovics Tibor kupolás
csillagdája
Főműszer: 10 cm-es refraktor

PÉCS

Szíriusz Csillagvizsgáló (1985)
7630 Pécs, Kakukk u. 16.
Gyimesi Lajos magáncsillagvizsgálója
2x2 m-es épületen letolható tető
Főműszer: 25 cm-es Newton-reflektor
FÉ 1985/2

SZÉKESFEHÉRVÁR

Ludányi Zoltán (8000 Székesfehérvár, Körmöci u. 23.) csillagdája
3,5 m-es kupola
Főműszer: 12,5 cm-es reflektor

SZENTES

Nyáry János (6600 Szentes, Lenin u. 93.) csillagdája
3,2 m-es kupola
Főműszer: 30 cm-es Newton-reflektor
FÉ 1982/2

SZŐNY

Sári Gyula (2921 Szőny, Kőolajipari váll. ltp.) csillagdája
2 m-es kupola
Főműszer: 20 cm-es Newton-reflektor

TARCAL

Canis Minor Csillagvizsgáló (1973)
Mércsák József László (3915 Tarcal, Klapka u. 17.) csillagdája
1,5 m-es kupola
Főműszer: 10 cm-es Newton-reflektor

TARJÁN

Mitnyik István (2831 Tarján)
csillagdája
Eltolható hengeres bódé
Főműszer: 30 cm-es reflektor

TATABÁNYA

Vargha László (2800 Tatabánya, Verseny u. 31.) csillagdája (1972)
Hatszögű, letolható tetejű épület.

Orbán Dezső (2800 Tatabánya, Felszabadulás tér 7.) csillagdája (1972)
2 m-es kupola a Kertvárosban
Kezelője Kovaliczky István
Főműszer: 20 cm-es Newton-refl.

Jányi István (2800 Tatabánya)
csillagdája (1989)
Hengeres kupola, lapos tetőzettel
Főműszer: 20 cm-es reflektor

ZEBEGÉNY

Sajó Péter (Újvölgy, Patak u. 6)
csillagdája (1972)
2,56 m-es nyolcszögű kupola
Főműszer: 20 cm-es Newton-reflektor
FÉ 1973/1

ZIRC

Lohrmann Csillagvizsgáló (1985)
Lohrmann Ervin csillagdája
8420 Zirc, Damjanich u. 7.
4 m-es kupola
Főműszer: 32 cm-es Newton-reflektor

Rövidítések: FÉ= Föld és Ég
M= Meteor

Programajánlat

MCSE-ügyelet. Augusztusban csak 5-én tartunk ügyeletet (ekkor várjuk tagjainkat és rovatvezetőinket a Meteor '91 észlelőtáborral kapcsolatos utolsó egyeztetésre), majd szeptember 2-ától folyamatosan, minden hétfőn 18—22 ó. között, az Uránia Csillagvizsgálóban.

Csillagászati őszi iskola

Az ELFT Csillagászati Csoportja 1991. október 3—5. között, az ELTE visegrádi üdülőjében rendezi meg őszi iskoláját, melynek témája:

Inverz problémák a csillagászatban.

A tervezett előadások témái: pulzáció és csillagszerkezet, napszeizmológia, foltos csillagok, kémiai pekuláris csillagok, Doppler imaging, inverz problémák az égi mechanikában, a sztéllárstatisztika alapegyenleteinek megoldása.

Tekintettel a külföldi előadókra, az előadások nyelve angol lesz.

Az iskola részvételi díja (beleértve a szállást és az étkezést) 3000 Ft. Jelentkezni az ELFT titkárságán lehet (Budapest, 1371 Pf. 433.), itt igényelhetők befizetési csekkek is. A befizetési határidő augusztus 31.

Úrkutatási kiállítás

A csepeli csillagász szakkör a Csepeli Munkásotthonban szeptember 15.—október 15. között úrkutatási kiállítást mutat be, úrkutatási témájú előadásokat, videovetítéseket tart. További információk Borza Attilától kérhetők (1204 Budapest, Pacsirta u. 149/b.).

Rovatunkban készséggel hírt adunk csillagászati—úrkutatási rendezvényekről. Kérjük a szervezőket, hogy a rendezvény előtt legalább két hónappal adják le a közlésre szánt információkat.

Adok-vesztek

ELADÓ 1 db 150/1500-as, újonnan alumíniumozott főtükör, kvarc védőréteggel. Ára 4000 Ft. (Ajándékba prizma és néhány optikai elem is jár hozzá!) ELADÓ 1 db orosz univerzális mérőműszer (feszültség, áram, ellenállás, kapacitás) kisméretű, hordozható fémdobozzal. Ára 2000 Ft. Hegedüs Tibor, 6501 Baja, Pf. 766.

ELADÓ 50/540-es Zeiss-refraktor fotoállvány adapterrel. Vicián Zoltán, 3041 Héhalom, Felszabadulás u. 22.

ELADÓ képfordító Porro-prizma lencsés távcsövekhez (okulárkihuzata Zeiss, csőcsatlakozása megválasztható, ára 1500 Ft), Erfle típusú MC réteges okulár 24,5 mm-es csatlakozóval (1500 Ft), 2/85-ös, kemény rajzú objektív M42x1-es menettel (1400 Ft), MC bevonatos telekonverter 2x-ező (1200 Ft), 30/120-as kereső 20 mm-es okulárral (800 Ft), H-63-as Zeiss-okulár (3000 Ft), Zeiss sztereo csillagászati v. mikroszkóp kihuzattal (8000 Ft), Zeiss projekciós készlet 3 db okulárral (5000 Ft), 50 mm-es krómszűrők fotózáshoz (800 Ft), 50 mm-es interferenciaszűrők (1000 Ft), MB 10 léptetőmotor (15°-os, 8 kivezetéssel, 1000 Ft). Iskum József, 1041 Budapest, Rózsa u. 48., tel.: 166-2366/132.

ELADÓ 100/1000-es MTO Makszutov—Cassegrain-teleobjektív (7000 Ft), 86/600-as refraktor (4000 Ft), 81/280-as refraktor (3000 Ft), német szerelésű állvány mechanikával 20000 Ft-ért (a deklinációs tengely átmérője 46 mm). Borza Attila, 1204 Budapest, Pacsirta u. 149/b.

TÁVCSŐALKATRÉSZEK rajz szerinti elkészítése megrendelhető Kocska Tamásnál (3600 Ózd, Táncsics ltp. 6.)